

Vinorejska skušnja.

Kako dolgo živi trta?

Če se s trto neumno ravna in če raste na strmih goricah z malo zemlje, pogine v 25 do 30 letih. V dobri zemlji, na ne prestrmih goricah in pri umni trto-reji lahko doseže starost 100 do 120 let. Če se trta ne pomnožuje ne po sadikah ne po trtnih koreninah, doseže celó 500 do 600 let, čemur priče so trte v Kavkazu.

Tako beremo v časniku „Wien. landw. Zeitg.“

Zgodovinske stvari.

Kršćanstvo pri Slovencih do Cirila in Metoda.

Spisal Ivan Lavrenčič.

(Dalje.)

IV.

Okoli leta 748. prosi korotanski vojvoda Borut, vidé, da ne bi bil kos sovražniku, Bavarce pomoči zoper Avare, ki so po Samovi smrti še vedno nadlegovali naše kraje. Res pride Tesel II. z vojsko, ki premaga in potolče sovražnika. A pomagal ni zastoj, marveč Slovenci morajo pripoznati neposrednje bavarsko in posrednje frankovsko nadoblast, kajti Bavarsko je bilo nekaka provincija frankovskega kraljestva. Za poročstvo zvestobe in pripoznanja nadoblasti morajo poslati mnogo zastavljencev vojvodi Teslu; med drugimi Karast-a (Carast, Caratius), Borutovega sina in Hotemara (Chetimarus) stričnika njegovega, ki sta bila izrejena na Bavarskem (v kneževni šoli opatiije „Ava“*) v krščanski veri.

Po smrti Borutovi leta 751. so poslali Bavarci po povelji frankovskega kralja Korotancem Karasta, ki so ga posadili précej po priходу na vojvodski prestol. Vlado nastopivši prizadeval si je na vso moč, da bi razširil pri Slovencih vero, v kateri je bil izrejen. Mogoče, da bi bil dosegel svoj namen, ako mu ne bi bila upihnila prerano l. 754. blede žena luč življenja. Sledil mu je bratranec Hotemar, ki je pripeljal seboj mašnika Majorama. Spravil ga je z njim stric Lupo, mašnik na otoku kamniškega jezera (Chemingi lacus) „Ava“, kjer se je skero gotovo šolal s korotanskimi knezoviči.

Da bi pa brzo malikovalstvo zatrl, prosi Hotemar nekoliko let pozneje okoli l. 760. in drugič l. 767. solnograškega škofa, naj bi on sam prišel k ljudstvu njegovemu, ter krščene v veri potrdil, pogane pa podučil in za vzvišene nauke navdušil. Virgilij ne more nikakor uslišati njegove prošnje, kajti mnoga škofijska opravila mu niso nikamor dopustila; da bi pa vsaj deloma spolnil željo vojvodi, pošlje škofa Modesta z več mašniki na Korotansko; kakor Latina, ki je večkrat zarad domačih preprirov naše očete popustil, a zopet se vrnil. Razun Latina poznamo tudi: Vatona, Reginberta, Kočara, Ekibarda, Reginbalda, Avgustina,**) ki so se raztrosili po slovenskih pokrajinah ter ljudstvo podučevali, krščevali, cerkve zidali in posvečevali; tako: pri Gospejsveti na mestu starega Viruna; v Liburniji ali nekdanji Tiburniji v gornji podravski dolini; Undrimah (Ondrimah) v gornji pomurski dolini. Žalibog, da so ovirali njihovo početje notranji upori, ki so se vneli

*) Huber „Christianisirung Südostdeutschlands“ zvez. III. str. 243.

**) Glagolita Clozianus. Anonymus Salisburgensis. Schönleben III. str. 377.

zoper Kristovo vero. Oni poganski očetje namreč, ki se niso dali podučiti, niso nikakor gledali z lepim očesom, kako se ajdovski tempeljni podirajo in maliki končujejo. Spuntajo se uže pod Hotemarom trikrat in tembolj, ker mislijo, da je krščanstvo nekako sredstvo, s katerim jih hočejo Nemci popolnem podjarmiti. Še hujša borba nastane po smrti Hotemara l. 769., ko jim pošljejo Franki za naslednika mladega Valduha (Valdungus, Valchunus). Vojvoda, ki je bil podložen, poslušen Bavarcem in Frankom ali neobčutljiv za svoje ljudstvo. Širil je sicer krščanstvo, za kar smo mu in mu moramo biti hvaležni, ali sè sredstvi, kakoršnih ne more nihče odobravati:

„Valhún ravna po svoji slepi glavi,

Po božji volji ne, duhovni pravi.“

(Krst pri Savici.)

Hotel jim je vsiliti nebeški nauk z mečem, ne vedé, da v verskih rečeh je treba prepričanja, katero se doseže o Kristovi veri prav lahko. Naj bi bil Valduh krščanstvo z lepa razširjal, potem bi bili gotovo tudi največi nasprotniki spoznali resnico in zavrgli malike. Ker so pa bili morani, se uprò, oborožé in zapodé duhovnike na Bavarsko. Dadó si besedo, ne prej odjeonjati, dokler Valduha ne izpodé, Bavarskega jarma ne otrešó in stari maliki ne dobé one časti in veljave, ki so je imeli ne dolgo prej. Pogumno planejo pod vodstvom Droha in Hermana Avrelija na Valduha, ki se jim brani le z malim številom krščenih vojakov. Neverna moč kristijane razkropi, deloma pa tudi pobije. V njihovi oblasti je vas za vasjó, trg za trgom, mesto za mestom, med tem, ko je prejšnji gospodar (Valduh) bežal na Nemško.

Komaj je izgnan vojvoda, uže naorožita prijatelja njegova Tesel in Deziderij, kraj Longobardski, veliki armadi proti Sloveniji, z namenom, da bi postavila Valduha na prestol, in drugič, da bi se polastila te ali one slovenske pokrajine. Prvi je na bojišči Deziderij, ki je pa tako potolčen, da se le z malo tropo reši. Nesrečnejši so bili boji z Bavarci, ki so privreli s tremi četami; z eno na Koroško, z drugo na Gorenjsko, s tretjo na Štírsko. Kaj je hotelo malo število nevernih očetov proti toliki armadi! Po hudih bitkah morajo se umakniti in naposled podvreči se Teslu in Valduhu.

(Dalje prihodnjič.)

Collectae papales

o kranjskih cerkvah leta 1323.

Priobčil Davorin Trstenjak.

Za obdelovanje cerkvene zgodovine v slovenskih škofijah se je še malo storilo. Odkar je marljivi Hitzinger umrl, se na tem polji nihče ne oglasi, razven gosp. kanonika J. Orožna, ki neutrudno zbira in objavlja gradivo za cerkveno zgodovino lavantinske škofije.

Pred menoj leži prepis listine*) iz leta 1323., v kateri je kardinal Bertrand razpisal davek, ki so ga imele plačevati cerkve „archidiaconatus Carnioliae et Marchiae.“ Ta listina je uže zaradi tega važna, ker iz nje izvemo za fare, ki so v oni dōbi uže bile ustanovljene.

Glasí se pa: Anno Domini MCCCXXIII. In die s. Clementis imposita fuit Proruratio Reverendi Patris D. Bertrandi titulo S. Marcelli Presbiteri Cardinalis, Apostolicae Sedis Legati pro anno quarto suae Legationis. In Carniola et Marchia Marche LXXXV. et dimidra, et denarii XXXVI. Aquilegensium novorum.

*) Iz videmskega arhiva.

Archidiaconatus Carniolae et Marchiae.

Prepositura in Insula, marc. VIII. novorum; toraj je takrat na bleškem otoku bila proštija. — Goriacus (Gorjane), marc. dimidia. — Radmandorf, marc. media, denar. XL. — Mosnach (Mošnje), denarios LX. — St. Martinus, tres Fertones (kakošni je bil ta denar?) — Chramburch (Krainburg), marc. IV. — S. Georgius, Denar. XL. — Cirklach, marc. IV. — Michelstetten, marc. II. — S. Petrus, marc. IV. — Stayn (Kamnik), Marc. duas cum dimidia. — Aych (Dob), denarios LX. — Menguspurch (Mengeš), marc. VII. — Morawez (Moravče), marc. media. — Laybacus, marc. IX. — Cruciferi in Laybaco (nemški vitezi, križniki), marc. due cum dimidia. — S. Vitus supra Laybacum, Fertones III. — Cower, marc. media. — Lok, marc. VII. — Wipacus, marc. II. — Zirknitz, marc. III. — Los (Lož), marc. II. cum dimidia. — Freunrez (kje je ta fara?), marc. I. — Sytik, marc. VII. — Treffen, marc. II. — S. Vitus, marc. IV. et denar. XL. — Dovernik, marc. II. — Honkstein, marc. I. et denar. XL. — S. Michael, denar. XL. — St. Rupertus, marc. I. et denar. XL. — Nassenfuss, marc. media. — Alba ecclesia, marc. II. cum dimidia. — Gurkveld, fertones III. — S. Crux, marc. media. — Claustum in Lanstroist, marcum unum. — Capella in Lanstroist (Kostanjevica), marc. media. — S. Bartholomäus, marca media. — Czerneomel, marca una, et dimidia. — Awa (kje je ta fara?) marc. una. — Sicherberch, marca media. — S. Georgius, marca media.

Oglejsko cerkev je takrat vladal patrijarh Pagan della Torre, iz imenitne plemenite rodbine italijanske Torrianove, iz katere so tudi kranjski grofi Thurni. On je imel hude boje z Venečani. Umrl je leta 1332., star in ubožen. Ko so njegovo truplo v Oglej prenesli, je roparska druhal spremljevalce napadla, in s trupla mrličevega slekla vsa dragocena škofovska oblačila, celo srajce mu niso pustili. Razpodeji spremljevalci so pustili golo truplo na cesti ležati, katero je potem prosto ljudstvo zaneslo v Oglej.

Starinske stvari.

Kapelica pri sv. Petru na Trebelnem.

Kake $\frac{3}{4}$ ure hodá od Mokronoga proti Trebelnemu stoji na desni strani ceste cerkev sv. Petra in malo više nad njo proti gozdu stoji kapelica srednje velikosti. Ta cerkev bila je neki svoje dni farna cerkev in sedanja na Trebelnem postala je še le nedavno farna precéj velike fare trebelske.

Omenjena kapelica je še precej dobro ohranjena, da-si mora biti uže silno stara, kar se dá sklepati po slogu zidanja. Gotovo bi se bila uže porušila, da ni vsa preprežena z bršlinom, ki jo varuje različnih elementarnih nezgod. Spodaj je votla, kajti tla so ji obokana in od zunaj je nekak majhen vhod. V tem prostoru pod kapelico je veliko človeških kosti nakupičenih, katere so bile prenešene deloma iz pokopališča, katero je bilo preje okoli cerkve, deloma pa so bile boje da uže preje tu. — Tako se pripoveduje o teh kostéh.

O kapelici sploh so različna mnenja. Večina misli, da je bila to res prava kapela iz prvih krščanskih stoletij, drugi pa zopet menijo, da je bil to kak mavzolej za časa Rimljanov. Prvo je verjetneje, kajti pravljica pripoveduje, da sta v tej kapelici maševala sv. Mohor in Fortunat (druga pravljica pripoveduje

o sv. Cirilu in Metodu), ki sta prišla od juga mimo sedanjega Trebelnega. Ob istem času bili so tu v okolici uže kristijani. Od tu pa sta šla po cesti proti Mokronogu in od tod na Št. Rupert. V Št. Rupertu pa so bili še pogani, kateri ju niso hoteli sprejeti, marveč so ju ob glavo dejali.

Toliko vé prosto ljudstvo o tej kapelici. Mogoče je pa vendar tudi, da je bil to kak mavzolej, kar se dá sklepati po prostoru pod kapelico in po vhodu. — Toliko sem hotel omeniti o tej kapelici zaradi pravljice o prihodu sv. Mohorja in Fortunata.

Ker uže ravno govorim o Trebelnu, naj navedem tu še pismo Fr. Slatnar-ja, katero sem dobil 30. decembra minulega leta. Glasí se tako-le: „19. grudna šel sem po opravlku v Strojce. Ker pa gospodarja, kateremu sem bil namenjen, ni bilo doma, moral sem čakati. Z bratom njegovim stala sva zunaj hiše in se razgovarjala o različnih stvaréh. Med družim mi pravi: Glejte, ravno na tem mestu, kjer vi stojite, sem izkopal jaz pred 3 leti en kostnjak. Stopáli morajo biti še v zemlji. Na to vzamem jaz motiko in začnem kopati na omenjenem kraji. In res pridem do kosti. Kaka 2 čevlja globoko najdem konci nog črn lonec iz prsti. Dno je bilo kakih 9 palcev široko. Rad bi ga bil celega izkopal, toda zdrobil se mi je pri kopanju. Videti je, da utegnejo biti tu kake poganske gomile. Na to mi pravi zopet: Tam le pa na onem griču (kakih 300 sežnjev proč) izkopal je 4. grudna nekdo iz Laknica tudi en kostnjak. Ko začnem tudi tu kopati, pridem zopet do človeških kosti in do lonca, kateri je pa bil iz rudeče prsti, in v njem je bilo nekoliko zemlje. Tudi tu je videti, kakor da bilo bi več grobov. — Tako se glasí pismo.

Tudi gospod župnik trebelski mi je pravil, da so pred nekimi leti v isti okolici ljudje pri kopanju našli 5 kostnjakov, eden je bil celó v kamenitem grobu. Kamenite plošče bile so namreč tako postavljene, da je bilo podobno grobu. Drugi kostnjaki bili so pa okoli tega groba.

Iz vsega tega, dá se sklepati, da je morala biti v davnih časih tukaj naselba. Daljna kopanja utegnili bi stvar bolj osvetliti.

J. Šašelj.

Zabavno berilo.

Mlinar Matúć in njegovi otroci.

Podoba iz narodnega življenja.

Spisal Gomilšak.

Mlinar Matúć slovél je v deveto vas. Pa kaj čuda, saj imel je lep mlin, veliko pušo in v glavi — dokaj muh. Govorilo se je tudi: Matuci sedi v kleti na sodih maček, v omari pa plesnijo mu srebrnjaki. Al vse to ni bilo njegovo največe veselje, ampak štirje majhni kričáji, ki so skakljali, letali in upili po mlinu, da se ni čul šum vode in ropot kamenja.

Bila mu jih je v spomin zapustila njegova pokojna Gera, — naj jej sveti večna luč! — in svojo Gero ljubil je nekdaž čez vse na svetu. Dražljivi ljudje trdili so sicer, da so mlinarjevi otročaji butasti in grdi, pa kaj za to, Matúć mislil je le: „Čakajte vi kajžarji, drugi korenjaki zrastejo še iz moje dece, kakor iz vaše; da, govorilo še se bo po svetu od mojih sinov!“ — In zgolj iz ljubezni do njih ni šel vdovec Matuc drugikrat v snuboke.

Pri debeli repi! bil je zares skoz in skoz poštena koža, in nosil se je čedno po domače, v hodnih bre-